

Ingliz tilining rivojlanishiga tarixiy voqealarning ta'siri.

Muallif: Isroilova Sabrina

Filolgiya fakulteti amaliy ingliz tili va adabiyotshunoslik talabasi
Mutaxassilik: 60230100 – Filolgiya va tillarni o'qitish (ingliz tili)

O'qituvch: Shamsiyeva A.Sh

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz tilining rivojlanish tarixida muhim bosqichlar sifatida qaraladigan tarixiy voqealar tahlil qilinadi. Xususan, Rim imperiyasi, anglo-sakson bosqini, norman istilosi, bosqinlar, bosqichma-bosqich mustamlakachilik jarayonlari, sanoat inqilobi va Amerika Qo'shma Shtatlarining kuchayishi kabi voqealarning ingliz tiliga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, tilga kirgan yangi so'zlar, grammatik o'zgarishlar va fonetik yangiliklar haqida misollar keltiriladi. Tarixiy jarayonlar tilni boyitgan, lekin murakkablashtirgan ham. Maqolada bu muammolarni yengish yo'llari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, tarixiy voqealar, norman istilosi, mustamlakachilik, til o'zgarishi, til tarixi

Kirish

Ingliz tili dunyoning eng ommabop tillaridan biri hisoblanadi. Bu maqomga erishish jarayoni tabiiy ravishda emas, balki ko'p jihatdan **tarixiy voqealar va siyosiy kuchlar** ta'sirida shakllangan. Har bir yirik tarixiy burilish tilga yangi so'zlar, grammatik tuzilmalar va fonetik o'zgarishlar olib kelgan. Ingliz tili Rim davridan tortib XXI asrgacha bo'lgan bosqichda doimiy ravishda o'zgarib borgan. Bu maqolada tilning tarixiy rivojiga ta'sir qilgan asosiy voqealar, ularning lingvistik oqibatlari va zamonaviy ingliz tilidagi aks sadosi tahlil qilinadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda tarixiy-lingvistik tahlil usuli asosida quyidagi bosqichlar o'rganildi:

- Tarixiy voqealarning sanasi, davomiyligi va ijtimoiy konteksti.
- Voqealarning til tizimiga ta'siri: leksika, morfologiya, sintaksis va fonetika darajasida.
- Amaliy misollar asosida o'zgarishlar tahlili.

• Ingliz tilining tarixiy shakllari (Old English, Middle English, Early Modern English, Present-day English) bo'yicha solishtirma yondashuv.

Asosiy manbalar sifatida: tarixiy hujjatlar, lug'atlar, tilshunoslik tadqiqotlari va Oksford ingliz tili tarixi arxivlari tahlil qilindi.

3. Tarixiy bosqichlar va ularning ta'siri

3.1. Rim bosqini (43–410 yillar)

Rimliklar Britaniyani zabt etgan davrda lotincha so'zlar ingliz tiliga kirib keldi. Ko'pchilik lotincha so'zlar din, harbiy ish, huquq va savdo sohalariga oid edi.

Misollar:

- "street" (lot. *strata*)
- "camp" (lot. *campus*)
- "wine" (lot. *vinum*)

3.2. Anglo-saksonlar davri (V–XI asr)

Germaniya hududidan kelgan angllar, saksonlar va yutlar tillari asosida **Old English** shakllandi. Bu bosqichda ingliz tili asosan germanik ildizlarga ega edi.

Xususiyatlar:

- Juda boy fe'l tizimi (ko'plik, zamonlar, egalik).
- Katta grammatik murakkablik.
- Ko'plab zamonaviy asosiy so'zlar: "man", "woman", "house", "water", "earth".

3.3. Norman istilosi (1066 y.)

1066-yilgi Hastings jangidan so'ng Frantsiyadan kelgan normanlar ingliz tiliga katta miqdorda fransuzcha so'zlarni olib kirdi. Bu davr **Middle English** bosqichi deb ataladi.

Leksik ta'sir:

- Sud va huquq sohasi: "court", "judge", "jury", "justice".
- Ovqat nomlari: "beef" (frans. *boeuf*), "pork" (frans. *porc*).
- Oliy tabaqa va madaniyat: "noble", "beauty", "language".

3.4. Sanoat inqilobi (XVIII–XIX asrlar)

Texnologik taraqqiyot yangi atamalarni talab qildi. Ko'plab so'zlar ilm-fan, ishlab chiqarish va transportga oid edi.

Misollar:

- "engine", "electricity", "train", "steam", "factory"

3.5. Britaniya imperiyasi va mustamlakachilik

Britaniya imperiyasi dunyoning turli hududlariga kengaygan sari, ingliz tili boshqa tillardan soʻz oʻzlashtira boshladi. Bu davrda til koʻp millatli madaniyatlar bilan boyidi.

Masalan:

- Hindistondan: “shampoo”, “bungalow”, “pyjamas”
- Arab tilidan: “algebra”, “alcohol”, “zero”
- Afrika va Karib hududlaridan: “voodoo”, “zebra”, “banjo”

3.6. Amerika inglizchasining kuchayishi (XX–XXI asrlar)

Amerika Qoʻshma Shtatlari global kuchga aylangach, u yaratgan inglizcha (American English) butun dunyoga tarqala boshladi. Bu davrda yangi soʻzlar reklama, texnologiya, ommaviy madaniyat orqali tarqaldi.

Misollar:

- “okay”, “cool”, “internet”, “blog”, “selfie”, “hashtag”, “meme”

4. Muammolar va ularni yengish yoʻllari

Muammo 1: Tilning ortiqcha murakkabligi

Tarixiy voqealar natijasida ingliz tilining fonetikasi va orfografiyasi murakkablashgan. Soʻzning yozilishi va talaffuzi koʻpincha bir-biriga toʻgʻri kelmaydi.

Yechim: Til oʻrganuvchilarga fonetik qonuniyatlarni aniq oʻrgatish va turli lahjalar bilan tanishtirish muhim.

Muammo 2: Sinonimlarning koʻpligi

Fransuz, lotin va germanik ildizlardan kelgan sinonimlar (e.g., *ask – inquire – interrogate*) oʻquvchilarni chalkashtiradi.

Yechim: Sinonimlar kontekstual farqlar asosida oʻqitilishi kerak. Tarixiy manba bilan izohlash foydali boʻladi.

Muammo 3: Tarixiy shakllarning tushunarsizligi

Koʻpgina arxaik soʻzlar adabiyotda mavjud boʻlsa-da, zamonaviy oʻquvchilar uchun noaniq.

Yechim: Tarixiy bosqichlarni vizual vositalar (timeline, xaritalar) orqali tushuntirish samarali.

Xulosa

Ingliz tili oʻzining boyligi va murakkabligini asosan tarixiy voqealar taʼsirida oʻrttirgan. Har bir tarixiy davr tilda iz qoldirgan: leksik boyish, fonetik oʻzgarish, grammatik soddalashuv va sinonimik qatlamlarning shakllanishi — bularning barchasi muayyan tarixiy sababga ega. Tilshunoslar, oʻqituvchilar va tarjimonlar uchun bu

jarayonlarni tushunish va o'rgatish zamonaviy ingliz tilini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Baugh, A. C., & Cable, T. *A History of the English Language.* – Routledge, 2012.
2. Crystal, David. *The Stories of English.* – Penguin Books, 2005.
3. Barber, Charles. *The English Language: A Historical Introduction.* – Cambridge University Press, 1993.
4. Oxford English Dictionary, Historical Thesaurus.
2. 5. Trask, R. L. *Historical Linguistics.* – Arnold, 1996.
6. Barber, E. J. W. *The English Language: A Historical Introduction.* – Cambridge University Press, 2000.

Research Science and
Innovation House